in choosing literature, key trends influencing their reading activity are identified. The main focus is on the influence of digital technologies on the format and content of reading, as well as on the role of literature in the educational process. The study showed that students continue to focus on practical and educational reading, but retain an interest in fiction as a source of cultural and personal growth. Particular attention is paid to reading academic texts and the problems that students face in the process of mastering complex information. The need to develop conscious reading skills, critical thinking and information literacy is emphasized. The article discusses strategies for increasing interest in reading and ways to adapt the educational process to new realities so that reading remains an important tool for self-development and professional growth.
Key words: reader portrait, modern student, digitalization, reading activity, motivation for reading, educational environment, literary preferences.

Қазіргі заман студентінің оқырмандық портреті

[1]Ә.Серік, [1]О.А.Смирнова
[1]Шоқан Уәлиханов атындағы Көкшетау университеті (Көкшетау, Қазақстан)

Аннотация
Мақала цифрландыру және білім беру тәжірибесіндегі өзгерістер жағдайында заманауи студенттің оқу портретін зерттеуге арналған. Студенттердің әдебиетті таңдаудағы қалауы мен мотивациясына эмпирикалық талдау жасау негізінде олардың оқу белсенділігіне әсер ететін негізгі тенденциялар анықталды. Басты назар цифрлық технологиялардың оқу форматы мен мазмұнына әсері, сондай-ақ оқу-тәрбие үрдісіндегі әдебиеттің рөліне аударылады. Зерттеу көрсеткендей, студенттер практикалық және білім беру оқуға көңіл бөлуді жалғастырады, бірақ мәдени және тұлғалық өсудің көзі ретінде көркем әдебиетке қызығушылықты сақтайды. Оқу мәтіндерін оқуға және студенттердің күрделі ақпаратты меңгеру барысында кездесетін мәселелеріне ерекше көңіл бөлінеді. Саналы оқу дағдыларын, сыни тұрғыдан ойлауды және ақпараттық сауаттылықты дамыту қажеттілігіне баса назар аударылады. Мақалада оқуға деген қызығушылықты арттыру стратегиялары және оқу өзін-өзі дамыту мен кәсіби өсудің маңызды құралы болып қала беруі үшін оқу үдерісін жаңа шындыққа бейімдеу жолдары қарастырылады.
Түйін сөздер: оқырман портреті, заманауи студент, цифрландыру, оқу белсенділігі, оқуға мотивация, білім беру ортасы, әдеби қалаулар.

Поступила в редакцию: 01.02.2025
Одобрена: 10.03.2025
Первая публикация на сайте: 21.09.2025

МРНТИ: 18.41.07 https://doi.org/10.65247/3105-3432-2026-1.13

ДОМБЫРА САБАҒЫНДА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ МОТИВАЦИЯСЫН АРТТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ АҚПАРАТТЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫН ҚОЛДАНУ

**[1]М.ОМАРОВА, [1]Ж.А.МУХАТАЕВА*
[1]М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университеті
(Петропавл, Қазақстан)
**omarovamoldir47@gmail.com, zhanarmuhataeva@gmail.com*

Аңдатпа
Бұл мақалада қазіргі уақытта білім беруді дамытуды жаңғырту бағыттарының бірі - білім беру жүйесін ақпараттандыру үдерісі қарастырылады. Домбыра үйрету кезінде ақпараттық білім беру ресурстарын пайдалану инновациялық жұмыстың маңызды нәтижелерінің бірі. Дәстүрлі күй қазақ елінің ауызша халық және халықтық-кәсіби аспаптық шығармашылығының ең дамыған жанры. Қазақ күйі көлемі жағынан қысқа, бірақ бейнелі тақырыптық және техникалық жағынан өте дамыған аспаптық пьеса, міндетті түрде бағдарламалық сипаттағы шығарма болып табылады. Сандық (немесе цифлық) әдіс пен дәстүрлі күй өнерінің айырмашылығы екі түрлі музыкалық білім беру және орындаушылық тәсілдерін қамтиды. Әрқайсысының өз ерекшеліктері мен артықшылықтары бар. Күйді тез меңгеру үшін,

оқушылардың мотивациясын оның ішінде қызығушылықты оятып шығарманы тез меңгеру үшін оқытушы аралас әдістерді қолданып, сонымен қатар цифрлық білім беру ресурстарды пайдалану жұмысы жүргізілді.
Түйін сөздер: күй, домбыра, жанр, цифрлық әдіс, дәстүрлі күй, мотивация, ақпараттық ресурс, білім беру ресурсы.

Кіріспе

Білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды дамыту мектеп түлектерінен цифрлық техникамен жұмыс істеу дағдыларын меңгеруді, интерфейстердің жұмысын түсінуді, деректерді жинау мен цифрлық өңдеуді, деректерді қорғауды, ақпаратты іздеуді, қолдануды және ақпараттық көздерді әртүрлі негіздер бойынша саралауды талап етеді. PISA зерттеулері көрсеткендей, мектептер оқушылардың цифрлық құрылғы экранында берілген ақпаратпен жұмыс істеу қабілетін, бірнеше көздерден алынған ақпаратты бағалау дағдыларын, осындай ақпараттың сенімділігі мен жарамдылығын бағалау қабілетін дамытуы қажет. Бастауыш, негізгі және жалпы орта білім беру МЖМБС шеңберінде цифрлық дағдыларды дамыту кешенді тәсілге негізделген, ол оларды бастауыш сыныптардағы цифрлық сауаттылық және негізгі және жалпы орта білім беру деңгейіндегі информатика пәндерінің мазмұнында ғана емес, сонымен қатар оқу пәндерінің ерекшеліктерін ескере отырып, барлық білім беру салаларының мазмұнына біріктіруді көздейді [ӘНХ, 2024].

Қазіргі уақытта білім беруді дамытуды жаңғырту бағыттарының бірі білім беру жүйесін ақпараттандыру процесі, сондай-ақ білім беру жүйесін ақпараттандыру үдерісі болып табылады. Әр түрлі ақпараттық технологиялар кешенінің оқу процесі. Ақпараттандырудың негізгі міндеттері Білім беру мекемелерінде білім беру қызметтерін ұсынудың қолжетімділігін, сапасы мен тиімділігін қамтамасыз ету, сондай-ақ білім беру процесінде ақпараттық-коммуникативтік технологияларды жүйелі енгізуді және белсенді пайдалануды қолдау үшін жағдайлар жасау болып табылады [Акимов С. және т.б., 2012].

Жаңа ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы және олардың білім беру үдерісіне енгізілуі заманауи ұрпақтың жеке басының дамуына өзіндік ізін қалдырды. Білім беруде дәстүрлі «мұғалім-оқушы-оқулық» жүйесіне жаңа буын – «компьютер» енгізілсе, мектеп санасына «компьютерлік оқыту» енгізілуде. Осыған дейін білім беруді ақпараттандырудың негізгі стратегиясы - ақпараттық коммуникациялық технологияларды пайдалану болды, ал қазіргі таңдағы білім беруде ақпараттық коммуникациялық технологиялардың жаңа толқыны сандық білім беру және ақпараттық ресурстарын пайдалану - білім беруді жаңашыл әрі жан-жақты ақпараттандырудың заманауи стратегиясын қалыптасыруда.

Мектептегі білім беруді жаңғырту ең алдымен оның мазмұнын жаңартуды көздейді. Осы орайда оқушылардың жеке шығармашылық әлеуетін дамытуға жағдай жасауға және тереңдетіп, оның ішінде тілдік білім алу мүмкіндіктерін кеңейтуге ерекше көңіл бөлінуде.

Интернет қазіргі қоғамның ажырамас бөлігіне айналды. Интернет домбыра үйренуге көмектесе алады, өйткені АКТ-ны пайдалану музыкалық аспапты үйренушілерге қосымша білім беру жүйесінде қосымша көмек ретінде пайдаланатын жағдай. Сонымен қатар сандық білім беру және ақпараттық ресурстары сабақтарды әртүрлі идеялар мен жаттығулармен байытып қана қоймай, пайдаланылатын қосымша материалдардың артықшылығын талап етеді [Серикбай А.Е., Рахимбаева Б.Т., 2024: 104 б.].

Қазіргі кезеңде жалпы және қосымша музыкалық білім беру процесінде оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетінің кез келген түрін ақпараттық қамтамасыз ету және жұмыс істеуі білім алушылармен оқу-әдістемелік жұмыстың ажырамас технологиялық құрамдас бөлігі болып табылады.

Домбыра үйрету кезінде ақпараттық білім беру ресурстарын пайдалану инновациялық жұмыстың маңызды нәтижелерінің бірі. АБР пайдалану жоспарларды жүзеге асыруға, дәстүрлі әдістерді қолданғаннан гөрі сабақты тиімді етуге мүмкіндік береді. Оқу процесінде

компьютерлік технологияларды қолдану мұғалімнің кәсіби құзыреттілігінің өсуіне әсер етеді, бұл білім беру сапасын едәуір арттыруға ықпал етеді.

Зерттеу жұмысының өзектілігі: домбырада ойнауды үйрену бұл аспапта ойнауды ғана емес, сонымен қатар қосымша музыкалық білім беруде оқушылардың жалпы музыкалық дамуын қамтитын күрделі және қиын процесс. Жұмыс барысында мұғалімдер дарындылықтың әр түрлі деңгейіндегі балалармен кездесуі мүмкін. Мұғалім үнемі ізденісте болуы керек, тәжірибе жасап, жұмыс формаларын, әдістерін жетілдіруі керек. Әр сабақта зерттеу, жаңалық, шығармашылық элементі болуын қамтамасыз ету керек. Бұл бірқатар себептерге байланысты. Біріншіден, көптеген ата-аналар балаларға музыканы үйретуге мотивацияның болмауы. Өкінішке орай, кейбір себептерге байланысты музыкалық өнер баланың білім алуындағы басым бағыт емес. Екіншіден, оқушылардың өздері де өзгерді. Оларға көптеген түрлі ақпарат түседі. Оларға музыкалық мәтіндермен ұзақ, ауыр жұмыс жасау қиын, өйткені бұл музыканттың сабақтарының көп бөлігін құрайды, өздік жұмысқа көп уақыт бөліну қажет.

Зерттеу жұмысының ғылыми маңыздылығы: домбырада ойнауды үйрену процесінде оң нәтижелерге қол жеткізу балалардың мүдделеріне жауап беретін және олардың музыкалық білімдерін, дағдылары мен дағдыларын қалыптастыруға тиімді әсер ететін жаңа әдістер мен технологияларды іздеуді көздейді. Зерттеу жұмысының мақсаты: ақпараттық білім беру ресурстарын пайдалану арқылы домбыра сабақтарында оқушылардың оқуға деген ынтасын арттыру

Негізгі бөлім

Мотивация отандық және шет ел психологиясындағы іргелі проблемалардың бірі болып табылады. Қазіргі күнгі психологиядағы зерттеме үшін оның маңыздылығы адамның белсенділігінің көзін, оның іс-әрекетін, мінез-құлқын қозғаушы күшін талдаумен байланысты. Адамды іс-әрекетке не итермелейді, оның түрткісі қандай, ол оны не үшін жүзеге асырады деген сұрақтарға жауап оның сәйкес түсіндірмесінің негізі болып табылады.

Оқу мотивациясы оқу іс-әрекетіне, оқудағы іс-әрекетке енетін мотивациялардың жеке түрі ретінде анықталады. Кез-келген басқа түр сияқты оқу мотивациясы да осы іс-әрекетке тән өзгеше факторлар қатарымен анықталады. Біріншіден, ол білім беру жүйесімен, оқу іс-әрекеті жүзеге асатын білім беру мекемесімен анықталады; екіншіден, білім беру процесін ұйымдастырумен; үшіншіден, оқушының субъектілік ерекшеліктерімен (жасы, жынысы, интеллектуалдық дамуы, қабілеттері, жеке адам талабының дәрежесі, өзін-өзі бағалауы, басқа оқушылармен өзара әрекеттесуі); төртіншіден, педагогтың субъектілік ерекшелгімен, ең алдымен, оның оқушыға, ісіне деген қатынастар жүйесімен; бесіншіден, оқу пәнінің өзгешелігімен [ӘҰ, 2022].

Педагогикада ынталанудың екі үлкен тобын ажыратуға болады: оқу іс-әрекетінің мазмұнына және оны орындау процесіне байланысты танымдық мотивтер; оқушының басқа адамдармен әртүрлі әлеуметтік өзара әрекеттесуіне байланысты әлеуметтік мотивтер.

Оқу мотивіне келесі себептер кіруі мүмкін: қызығушылық жалпы оқыту (жаңа тәжірибеге деген қажеттілікке негізделген білім мен дағдыларды игеру), байланысты білім алуға деген ұмтылыс оның өмір сүру және кәсіби қажеттілігін түсіну іс-шаралар, өзінің бос әурешілігін қанағаттандыруға, мақтауға лайық.

Бастауыш мектеп жасы оқу мотивациясының қалыптасуының басталуы, оның бүкіл мектеп жасындағы тағдыры көбіне байланысты. Сондықтан оқуға деген қызығушылықтың жоғалуына жол бермеу маңызы туралы В.А.Сухомлинский зерттеген, баланың үйрену және оның мүмкіндіктеріне деген сенімділік туралы еңбектер жазған [Сухомлинский В.А., 2023].

Мотивацияның төмендеуі әртүрлі даму деңгейлері бар оқушыларда болуы мүмкін. Егер оқушы оқудың басынан бастап қиындықтарға тап болса, үнемі өз жұмысына теріс баға алса, онда ол оқуға деген құлшынысын жоғалтады, уақыт өте келе ол үлгермейтіндер санатына жатады.

Ақпараттық білім беру ресурстар бұл өмірдің әртүрлі салаларынан қажетті ақпаратты алуға болатын ресурстар. Мұндай ресурстар кітаптар (оқулықтар, көркем емес әдебиеттер, энциклопедиялар, өмірбаяндар және т.б.), газеттер мен журналдар, интернет (әртүрлі сайттар), дербес компьютерлерге арналған білім беру қосымшалары болып табылады [Бекмагамбетова Қ., Байжұманова Г., 2019: 3-9 б.].

Ақпараттық білім беру ресурсы бұл қоғамның немесе ұйымның қызметінде пайдаланылатын, жинақталған және өңделген ақпараттардың жиынтығы. Бұл ресурстар мәліметтер, білім, деректерқоры, құжаттар, сандық және материалдық тасымалдағыштардағы ақпарат түрінде болуы мүмкін. Кітаптар (оқулықтар, көркем емес әдебиеттер, энциклопедиялар, өмірбаяндар және т.б.), газеттер мен журналдар, интернет (әртүрлі сайттар), дербес компьютерлерге арналған білім беру қосымшалары болып табылады (1-кесте).

1-кесте

Ақпараттық білім беру ресурстардың түрлері

№	Ақпараттық білім беру ресурстардың түрлері	Музыкадағы ақпараттық ресурстардың түрлері
1	Құжаттық ақпараттық ресурстар – кітаптар, журналдар, ғылыми мақалалар, құжаттар	Ноталық басылымдар – партитуралар, ноталық кітаптар, электронды ноталар
2	Электрондық ақпараттық ресурстар – интернет-сайттар, мәліметтер базалары, цифрлық кітапханалар	Дыбыстық жазбалар – винил пластинкалары, CD, MP3, стримингтік қызметтер (Spotify, AppleMusic)
3	Көлемді деректер (BigData) – ауқымды және күрделі құрылымды ақпарат көздері	Музыкалық білім беру ресурстары – онлайн-курстар, оқулықтар, әдістемелік құралдар (Coursera, YouTube сабақтары)
4	Көпшілікке қолжетімді ақпарат – БАҚ, энциклопедиялар, мемлекеттік архивтер	Музыка зерттеулері мен әдебиеттері – музыка тарихы мен теориясы бойынша кітаптар, мақалалар, энциклопедиялар
5	Жеке және корпоративтік ақпарат – ұйымдардың ішкі құжаттары, есептер, мәліметтер базасы	Электрондық ақпараттық ресурстар – музыкалық сайттар, цифрлық мұрағаттар (IMSLP, AllMusic, Discogs)
6	Мультимедиялық ресурстар	Бейне -лекциялар, деректі фильмдер, музыкалық фестивальдардың онлайн трансляциялары

Электронды білім беру ресурстары бұл сандық түрде сақталып таратылатын, оны құру және жүргізу үшін ақпараттықкоммуникациялық технологияларды пайдаланатын оқу материалдары болып табылады. Ол төмендегідей мақсаттарды шешуге бағытталады:
- мультимедиа құралдарымен оқу ақпаратын ұсыну;
- интерактивті режимде пайдаланушымен кері байланысты жүзеге асыру;
- оқыту нәтижесін және оқудағы жетістігін бақылау;
- оқу-тәрбие процесін және оқу орнын ұйымдастырушылық тұрғыдан басқаруды ақпараттық-әдістемелік қамтамасыз ету процесін автоматтандыру [Исабаева С., 2015: 44 б.].

Музыкадағы ақпараттық ресурс дегеніміз бұл музыкалық білімді, шығармаларды, зерттеулерді және тыңдау материалдарын сақтайтын, тарататын және қолдануға мүмкіндік беретін ақпарат көздері.

Сабақтарға электрондық білім беру ресурстарын пайдалануға болады:
- жаңа материалды зерттеу кезеңінде-ақпараттық (жаңа тақырыпты зерттеуді бастауы мүмкін);
- қайталау кезеңінде-практикалық (оқу тапсырмаларын орындау);
- бақылау кезеңінде-пайдаланылуы мүмкін электрондық білім беру ресурстарын бақылау баланың білім беру процесінің белсенді қатысушысы болуына көмектесетін өзін-өзі бақылау үшін.

Ақпараттық ресурстар (АР) - өзіндік ерекшелігі мол қор, оларды бірнеше түрін яғни файл,

веб-сайт, сурет, бейне болсын, қоғамның барлық мүшелері бірдей пайдалана алады. Ақпараттық ресурстар ақпараттық жүйелердің, атап айтқанда, кітапханалардың, архивтердің, мәліметтер банкісінің, депозитарилердің, мұражай мұрағаттарының қорында сақталатын құжаттар ретінде құндылық болып табылады.

Қосымша музыкалық білім беру саласында, оның ішінде нақты домбыра сыныбында сабақ барысында ақпараттық білім беру ресурстарды қолдану, сабақта қосымша құрал ретінде пайдалану оқушылардың мотивациясын, қызығушылығын арттырамыз. Мотивация ол оқушының домбырада шығарманы тез жаттауға, алдыға қойған мақсатқа немесе сыртқы қозғаушы күші. Домбыра үйренуге қызығушылығы бар балалар келеді. Ол сол қызығушылықты жоғалтпу үшін мұғалім әр оқушыға жеке әдістер пайдаланады, оның ішінде заманға сай акпараттық білім беру реустарын қолданады.

Әдебиеттік шолу

Домбыраның шығу тарихы терең көне дәуірлерге барып тіреледі. Бұл аспаптың пішіні мен құрылымы қазақ жерінде ежелгі түркі халықтары өмір сүрген кезден бері дамып келеді. Археологиялық қазба жұмыстары барысында табылған көне тас бейнелерде домбыраға ұқсас аспаптардың суреттері анықталған.

Қазіргі заманғы технологиялардың қарқынды дамуы білім беру саласында да үлкен өзгерістер алып келді. Музыкалық өнерді меңгеру үрдісінде цифрлық әдістердің қолданылуы осы салада жаңашыл тәсілдер мен мүмкіндіктерді ұсынады. Цифрлық құралдар музыкалық білім алуды жеңілдетіп қана қоймай, оны қызықты әрі интерактивті етеді. Бұл әдістер арқылы оқушылар тек шығармаларды орындап қана қоймай, олардың құрылымын, мазмұнын және мағынасын терең түсінуге мүмкіндік алады. Дегенмен, бұл тәсілдер дәстүрлі әдістерді толық алмастыра алмайды, алайда олардың тиімділігі айтарлықтай жоғары.

Оқытудағы білім беру ресурстарын қоса алғандағы білім деңгейіне қойылатын заманауи талаптар оқушының сабаққа деген қызығушылығын әлдеқайда төмендетеді. Е.С.Полат пікіріне сәйкес білім беру ресурстарымен оқыту сабақ процессін тиімді өткізудің ең үздік кепілі болғанымен, оқушылардың сабаққа деген мотивациясының бүтіндей оянуына толық кепілдік бера алмайды. Өйткені, бұл тұста педагогтің міндеті – оқытуда педагогикалық технологияларды шығармашыл түрде қолдана отырып, сонымен қатар қолданылатын әр технологияның жалпы сипаттамасы мен педагогтің мәдени жағдайларын да ескере отыра, технологияларды кіріктіруде білім алушылардың жеке тұлғалық ерешеліктеріне назар аударылуы қажет [Полат Е.С. және т.б., 2010: 33 б.].

Домбыра аспабында сандық үйрету жүйесін енгізу Қазақстандағы музыкалық білім беру саласында бірнеше шығармашылық тұлғалардың еңбектері мен жаңалықтары негізінде дамыды. Бұл жүйені ең алғаш енгізген белгілі тұлға ретінде Қазақ ұлттық өнер университетінің және басқа да музыкалық оқу орындарының ұстаздары мен зерттеушілері аталады. Олар сандық әдісті қазақ музыкасының дәстүрлі әдістерімен үйлестіріп, домбыра аспабында оқытудың жаңа жолдарын ұсынды.Солардың бірі - Жұмагелді Нәжімеденов.

Жұмагелді (Жұмекен) Нәжімеденов - қазақтың белгілі музыканты, педагог және домбыра өнерінің шебері. Ол домбыра аспабында сандық үйрету жүйесін енгізуге және дамытуға үлкен үлес қосқан тұлғалардың бірі. Жұмагелді Нәжімеденов қазақ музыкалық білім беру жүйесінде инновациялық әдістерді енгізіп, домбыра аспабын үйрету саласында жаңа тәсілдерді ұсынды. Жұмагелді Нәжімеденовтің еңбектері негізінен домбыраның оқу процесін жеңілдетуге бағытталған. Оның ең маңызды жетістіктерінің бірі - домбыра үйрету үшін сандық әдістер мен жүйелерді дамыту, бұл жастарға және бастауыш үйренушілерге аспапты игеруді жеңілдетуге мүмкіндік берді. Ол домбыра аспабының орындалу техникасы мен оның музыкалық мүмкіндіктерін жаңа деңгейге көтеруге тырысты. Нәжімеденовтың еңбектері тек музыкалық аспапты үйретумен шектелмей, сонымен қатар қазақ халқының музыкалық мәдениетін сақтау және дамыту мақсатында маңызды рөл атқарды. Оның сандық үйрету әдісі домбыра өнерін

цифрлық құралдар арқылы оқытуға негізделген, осылайша дәстүрлі аспапты меңгеру процесін заманауи білім беру жүйесіне интеграциялауды қамтамасыз етті. Жұмагелді Нәжімеденовтың жұмыстары музыка педагогикасының сандық әдістерін дамытуға зор ықпал етті [Нәжімеденов Ж., 2024].

Абдулхамит Ысқақұлы Райымбергенов «Көкіл» бірінші жекеменшік қазақ мектебінің директоры. Педагог-жаңашыл, қазақ жалпы білім беретін мектептеріне арналған «Музыка» пәні бойынша «Мұрагер» бағдарламасының авторы, оның ерекшелігі халық педагогикасы қағидаттарында әзірленген домбырада ойнауды оқытудың бірегей жүйесі болды. Әсіресе балаларға арналған Абдулхамит Ысқақұлы «Секіртпе» аспаптық пьесасын жазды. Әлемнің көптеген елдерінің музыкалық тәрбиесінің озық әдістемелерімен танысу шығармашылық әлеуеті Қазақстанның жаңа элитасын тәрбиелеуге мүмкіндік беретін балалармен жұмыс істеудің жаңа әдістемесін жасауға мүмкіндік берді.

«Көкіл» мектебі 1995 жылы ашылған және Қазақстандағы алғашқы жекеменшік қазақ мектебі болып табылады. «Көкіл» қазақ жалпы білім беретін мектебі, балалар білім беру орталығы, музыкалық және көркемсурет мектептері жұмыс істейтін бірегей оқу кешенін ұсынады. Әр оқу бөлімінде нақты сапалы білім беретін кәсіби мұғалімдер жұмыс істейді. Мектептің әр оқушысы міндетті түрде домбырада ойнай алады [Көкіл мектебі, 2024].

Әдістер

Сандық (немесе цифлық) әдіс пен дәстүрлі күй өнерінің айырмашылығы екі түрлі музыкалық білім беру және орындаушылық тәсілдерін қамтиды. Әрқайсысының өз ерекшеліктері мен артықшылықтары бар.

Дәстүрлі әдіс дегеніміз дәстүрлі күй өнерінде оқыту көбінесе ұстаздан шәкіртке ауызша және тәжірибе арқылы беріледі. Ұстаз оқушыға күйдің мәнін, оны орындау техникасын, оның эмоциялық және мәдени мағынасын түсіндіреді. Күйдің орындауында музыкалық нюанстар мен дәстүрлер басты назарда болады. Әдетте, дәстүрлі күй өнерінде жазбаша нота немесе сандық белгілер қолданылмайды, тек музыканың тыңдалуы мен практикалық жаттығулар арқылы игеріледі. Дәстүрлі күй өнері: дәстүрлі күй өнерінде табиғи құрал-жабдықтар мен аспаптар қолданылады, мысалы, домбыра, қобыз, дағдылы оқу құралдары мен жазбалар.

Бұл әдіс көбінесе жеке сабақтар мен музыкалық қауымдастықта жүзеге асады. Дәстүрлі әдісте ұстаз бен шәкірт арасындағы қарым-қатынас маңызды рөл атқарады. Шәкірт күйді тек орындап қана қоймай, оның рухани және мәдени маңызын да түсінуі керек. Күйдің әрбір түрін, стилін және орындау техникасын меңгеру үшін жеке тәжірибенің маңызы зор. Дәстүрлі күй өнері көбінесе ауызша дәстүрге негізделген және халық арасында музыкалық мәдениетті сақтау мен дамыту арқылы таралады. Бірақ бұл өнердің таралуы шектеулі болуы мүмкін, өйткені ол көбінесе белгілі бір аймақта немесе халық арасында сақталады. Дәстүрлі әдіс бойынша оқу уақыт пен орынға шектеулі болуы мүмкін. Ұстазбен жеке сабақтар өткізу қажеттілігі оқыту процесін баяулатады және тек белгілі бір аудитория үшін қолжетімді болады.

Сандық әдіс: цифрлық әдіс жаңа технологияларды, бағдарламалар мен онлайн платформаларды пайдаланады. Музыка жазбалары мен оқыту материалдары сандық форматта ұсынылады. Мысалы, арнайы домбыра үйренуге арналған мобильді қосымшалар, интернет-ресурстар, видео-сабақтар және виртуалды аспаптар арқылы оқу жүзеге асады. Сандық әдіс ол домбыра сияқты аспаптарды үйретуде музыканы цифрлық нота немесе сандық белгілер арқылы оқытуды ұсынады. Мұндай әдіс, әсіресе, жаңа технологияларды қолдану арқылы аспаптың құрылымын, пернелерін, дұрыс орындау әдістерін үйренуге арналған арнайы қосымшалар мен бағдарламалармен қолданылады. Бұл әдіс оқушыларға ноталар мен орындау техникасын үйренуге арналған визуалды және сандық құралдар ұсынады.

Цифрлық әдіс көбінесе оқу процесін өз бетінше үйренуге бағытталған. Оқушы онлайн курстар, цифрлық оқу құралдары мен мобильді қосымшалар арқылы үйренеді, бұл жерде жеке

қарым-қатынас аз болуы мүмкін. Оқушы өзінің оқуы мен жетістіктерін электрондық түрде бақылай алады.

Цифрлық әдіс арқылы домбыра және күй өнері интернет пен мобильді қосымшалар арқылы кеңінен таралып, әртүрлі аудиторияға қолжетімді болуда. Бұл әдіс арқылы әлемнің кез келген бұрышында адамдар дәстүрлі күй өнерін үйреніп, орындаушылармен байланысқа шыға алады.

Цифрлық әдіс оқу процесін жылдамдатып, оны кез келген уақытта және кез келген жерден жүргізуге мүмкіндік береді. Бұл оқушыларға өздерінің қарқынында оқу мүмкіндігін береді және үйрену үшін арнайы құралдар мен материалдарға жедел қолжетімділік ұсынады.

Дәстүрлі күй өнері мен цифрлық әдіс бір-біріне қарама-қарсы емес, бір-бірін толықтыратын әдістер. Дәстүрлі күй өнері қазақ халқының музыкалық мәдениетінің терең мағынасына негізделсе, цифрлық әдіс заманауи білім беру жүйесіне негізделген, бірақ оның негізгі мақсаты дәстүрлі өнерді кеңінен тарату және оны үйрену процесін жеңілдету.

Нәтижелер

Эксперимент кезінде Халық күй «Келіншек» екі әдіс бойынша алынды, QR код арқылы күйді тыңдауға болады (1-сурет).

1-сурет. QR-код арқылы Халық күй «Келіншек»

Зерттеу соңында оқушыларға тағыда бір сауалнама берілді:
- саған күйді нотамен немесе сандық түрмен жаттаған оңайма?
- қосымша қолданған құралдар күйді жаттауға саған көмектестіма?
- өздік дайындықта қосымша ютуб сілтемелерін қолдандынба?
- неше уақытт күйді жаттап үлгердің?

Біздің зерттеудің бастапқы кезеңінде цифрлық білім беру ресурстарын пайдалану бойынша домбыра сыныбымен айналысатын оқушылар арасында мотивация деңгейін анықтау үшін сауалнама жүргізілді. Саулнамаға 20 бала қатысты.

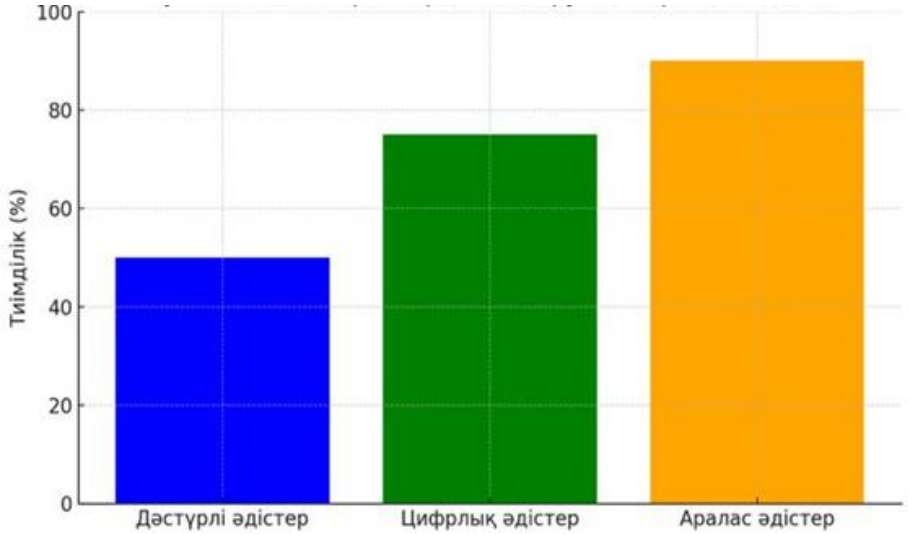
Сауалнама сұрақтары:
- домбыра үйрену шешімін өзің таңдадыңба?

- домбыра үйрену шешімін ата-анаң таңдадыма?
- домбыра сабағы саған қызықтыма?
- ән айту немесе күй ойнау саған ұнайма?

Сауалнама нәтижелері бойынша біз оқушылардың 40% сабаққа қызығушылық танытпайтынын және өте қиын екенін айтты, оқушылардың 50% өте ұнайды және қосымша оқығысы келетіндігін анықтады және оқушылардың 10% жауап бермеді.

Оқушылардың алдын ала диагностикасы оқушылардың орта деңгейдегі домбыра сыныбында оқуға деген ынтасы бар деген болжамымызды растады. Оқушылардың мотивациясын дамыту және сабақтарды сапалы өткізу үшін біз цифрлық білім беру ресурстарын қолданамыз, яғни сабақтарда домбырада ойнауды оқытудың дәстүрлі әдісімен қатар цифрлық әдісті қолданамыз.

Осы сауалнама арқылы біз күйді меңгеру әдістерінің тиімділігін анықтадық, жұмыс барысында екі әдісті қолданған пайдалы және нәтижелідеп шешімге келдік, диаграмма арқылы салыстырмалы түрде нақты көрсетілген (2 сурет).

2-сурет. Күйді меңгеру әдістерінің тиімділігін салыстырмалы түрде көрсететін диаграмма

Сонымен, зерттеу барысында күйді тез меңгеру үшін, оқушылардың мотивациясын оның ішінде қызығушылықты оятып шығарманы тез меңгеру үшін оқытушы аралас әдістерді қолданып, сонымен қатар цифрлық білім беру ресурстарды пайдалану жұмысы жоғары деңгейде өткізілді.

Пікір алмасу

Тәжірибе «Alash_music_studio» базасында домбыра сыныбы бойынша бастауыш сынып оқушыларымен өткізілді (https://www.instagram.com/p/DGI2TcwMG82). Студия 2023 жылда ашылды, негізін қалаушы М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университетінің «Музыка пәндер» кафедрасының студенті Қуандық Алихан, 2025 жылы түлегі. Мектепте жүзден аса оқушы білім алуда. Студияның мақсаты оқушылардың жас ерекшелігіне қарамай өнерге оның ішінде домбыраға үйрету, музыкаға деген қызығушылық пен сүйіспеншілікті тәрбиелеу, тұлғаның таным мен шығармашылыққа деген мотивациясын дамыту. Домбыра сыныбында бастауыш буынды оқытудың мотивациясын арттыру бойынша жұмыстың нәтижесінде біз цифрлық білім беру ресурстарын қолданғанда оқу-тәрбие процесі сәтті өтетінін байқадық.

Дәстүрлі және цифрлық оқыту әдісі сияқты оқыту мотивациясын арттыру үшін домбыра сыныбында бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс істеудің әртүрлі әдістерін қолдануға қатысты өз дәлелдерін тапты.

Сандық білім беру ресурстарын қолдану мұғалімге сабақта уақытты үнемдеуге, оқуға деген ынтаны арттыруға, аудио, видео, мультимедиялық материалдарды бір уақытта пайдалануға, әр түрлі іс-әрекеттерді тартуға мүмкіндік береді: ойлау, дауласу, пайымдау.

Өз кезегінде, оқушы үшін сандық білім беру ресурстар пән бойынша үлгерімнің өсуіне ықпал етеді, өзін жаңа рөлде көрсетуге мүмкіндік береді, тәуелсіз өнімді іс-әрекет дағдыларын қалыптастырады, сабақтарды қызықты етеді және мотивацияны дамытады-оқушылар шығармашылықпен жұмыс істей бастайды және өзіне сенімді болады.

Қорытынды

Осылайша, жоғарыда аталған мәліметтер негізінде білім беру және ақпарттық ресурстары педагогикалық процессте білім беруші үшін оқытудың жаңа форматын жасаса, білім алушы үшін домбыра үйренуге деген мотивациясын арттыруда таптырмас көмекші деген қорытынды жасауға болады. Қазақ халқының музыкалық өнері, соның ішінде домбыра өнері, өзінің терең тарихи және мәдени мәні бар. Дәстүрлі күй өнері ғасырлар бойы ұрпақтан-ұрпаққа ауызша берілу арқылы сақталып, дамып отырды. Бұл өнердің негізінде ұстаз бен шәкірт арасындағы тікелей қарым-қатынас, күйдің мәнін терең түсіну және орындаушылық шеберлікті дамыту маңызды рөл атқарады.

Сондай-ақ, қазіргі заманғы технологиялардың дамуы музыкалық білім беру саласына жаңа мүмкіндіктер туғызып, цифрлық әдіс арқылы домбыра үйрену процесін жеңілдетуге мүмкіндік береді. Сандық әдіс музыкалық шығармаларды оқып-үйрену барысында оқушыларға көрнекі құралдар мен оқу ресурстарын ұсына отырып, оқу жылдамдығын арттырып, үйренушінің өздігінен дамуына жағдай жасайды.

Дегенмен, дәстүрлі күй өнері мен цифрлық әдіс бір-біріне қарсы емес, оларды біріктіру қазақтың музыкалық мәдениетін сақтауға және оны жаңа ұрпаққа жеткізуге көмектеседі. Цифрлық әдіс дәстүрлі өнердің қолжетімділігін кеңейтсе, дәстүрлі күй өнері өз бойында ұлттық рухани құндылықтарды сақтай отырып, оны сандық құралдармен үйлестіруге мүмкіндік береді. Сонымен, цифрлық әдіс пен дәстүрлі күй өнері музыкалық білім берудің екі маңызды құрамдас бөлігі болып табылады, олар бір-бірін толықтыра отырып, домбыра өнерінің жаңа кезеңін қалыптастыруға негіз болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

ӘНХ (2024) 2024-2025 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы: Әдістемелік-нұсқау хат. Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, Астана, 113 [Электрондық ресурс]: URL: https://www.gov.kz/memleket/entities/zhelezin-bilim/documents/details/709439?lang=kk (өтінім берілген күні: 08.02.2025).

Акимов С.С., Андреева Н.С., Мухина М.А. (2012) Возможности применения информационных технологий в дополнительном образовании детей. Педагогическое мастерство: Материалы II Международной научной конференции, Москва, Буки-Веди, 153-157 [Электрондық ресурс]: URL: https://moluch.ru/conf/ped/archive/65/3165 (өтінім берілген күні: 17.03.2025).

Серикбай А.Е., Рахимбаева Т.Б. (2024) Ағылшын тілі сабақтарында және сабақтан тыс уақытта сандық білім беру және ақпараттық ресурстарын шет тілін үйренуге деген ынтаны арттыру құралы ретінде пайдалану. East-West: Eurasian Scientific and Methodological Journal, 1(1), 103-114 [Электрондық ресурс]: URL: https://journal.e-asj.com/index.php/easj/article/view/49/28 (өтінім берілген күні: 25.02.2025).

ӘҰ (2022) Білім алушылардың оқу мотивациясын арттыру бойынша әдістемелік ұсынымдар. Әдістемелік ұсынымдар, Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 68 [Электрондық ресурс]: URL: https://uba.edu.kz/storage/app/media/2022%20%D0%9E%D2%9B%D1%83%D3%99%D0%B4%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA%20%D2%B1%D1%81%D1%8B%D0%BD%D1%8B%

D0%BC%D0%B4%D0%B0%D1%80/2022%20%D0%9E%D2%9B%D1%83%D3%99%D0%B4%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA%20%D2%B1%D1%81%D1%8B%D0%BD%D1%8B%D0%BC%D0%B4%D0%B0%D1%80%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F/2022%20%D0%9E%D2%9B%D1%83%D3%99%D0%B4%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC (өтінім берілген күні: 25.02.2025).

Сухомлинский В.А. (2023) Сердце отдаю детям. М.: Концептуал, 320.

Бекмагамбетова Қ.М., Байжұманова Г.К. (2019) Ақпараттық ресурстар және жүйелер: Оқу құралы. Алматы: Экономика, 200.

Исабаева С.Н. (2015) Әлемдік ақпараттық білім беру ресурстары: Оқу құралы. Алматы, 156 [Электрондық ресурс]: URL: https://lib.tau-edu.kz/wpcontent/uploads/2023/01/%D0%98%D1%81%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%B5%D0%B2%D0%B0%D0%A1.%D0%9D.%D3%98%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B4%D1%96%D0%BA%D0%B0%D2%9B%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8B%D2%9B%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%BC%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%83%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%83%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%8B.pdf (өтінім берілген күні: 05.02.2025).

Полат Е.С., Бухаркина М.Ю. (2010) Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: Учебное пособие для студентов педвузов. М.: Академия, 368 [Электрондық ресурс]: URL: https://academiamoscow.ru/ftp_share/_books/fragments/fragment_19666.pdf (өтінім берілген күні: 04.01.2025).

Нәжімеденов Ж. (2024) Өлеңдер. Bilim-all [Электрондық ресурс]: URL: https://bilim-all.kz/tag/olen?tag=%D0%96%D2%B1%D0%BC%D0%B5%D0%BA%D0%B5%D0%BD%20%D0%9D%D3%99%D0%B6%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B2 (өтінім берілген күні: 05.02.2025).

Көкіл мектебі (2024) Орта білім мектеп-колледж [Сайт]: URL: https://kokil.kz/ru (өтінім берілген күні: 05.02.2025).

References

ANH (2024) 2024-2025 oku zhylynda Kazakstan Respublikasynyn zhalpy bilim beretin mektepterinde bilim beru procesin ujymdastyrudyn erekshelikteri turaly: Adistemelik-nuskau hat. Y.Altynsarin atyndagy UBA, Astana, 113 [Electronic resource]: URL: https://www.gov.kz/memleket/entities/zhelezin-bilim/documents/details/709439?lang=kk (date of access: 08.02.2025).

Akimov S.S., Andreeva N.S., Muhina M.A. (2012) Vozmozhnosti primeneniya informacionnyh tehnologij v dopolnitelnom obrazovanii detej. Pedagogicheskoe masterstvo: Materialy II Mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii, Moskva, Buki-Vedi, 153-157 [Electronic resource]: URL: https://moluch.ru/conf/ped/archive/65/3165 (date of access: 17.03.2025).

Serikbaj A.E., Rahimbaeva T.B. (2024) Agylshyn tili sabaktarynda zhane sabaktan tys uakytta sandyk bilim beru zhane akparattyk resurstaryn shet tilin ujrenuge degen yntany arttyru kuraly retinde pajdalanu. East-West: Eurasian Scientific and Methodological Journal, 1(1), 103-114 [Electronic resource]: URL: https://journal.e-asj.com/index.php/easj/article/view/49/28 (date of access: 25.02.2025).

AU (2022) Bilim alushylardyn oku motivaciyasyn arttyru bojynsha adistemelik usynymdar. Adistemelik usynymdar, Astana: Y.Altynsarin atyndagy Ulttyk bilim akademiyasy, 68 [Electronic resource]: URL: https://uba.edu.kz/storage/app/media/2022%20%D0%9E%D2%9B%D1%83%D3%99%D0%B4%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA%20%D2%B1%D1%81%D1%8B%D0%BD%D1%8B%D0%BC%D0%B4%D0%B0%D1%80/2022%20%D0%9E%D2%9B%D1%83%D3%99%D0%B4%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA%20%D2%B1%D1%81%D1%8B%D0%BD%D1%8B%D0%BC%D0%B4%D0%B0%D1%80%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B

8%D1%8F/2022%20%D0%9E%D2%9B%D1%83%D3%99%D0%B4%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC (date of access: 25.02.2025).
Suhomlinskij V.A. (2023) Serdce otdayu detyam. M.: Konceptual, 320.
Bekmagambetova K.M., Bajzhumanova G.K. (2019) Akparattyk resurstar zhane zhujeler: Oku kuraly. Almaty: Ekonomika, 200.
Isabaeva S.N. (2015) Alemdik akparattyk bilim beru resurstary: Oku kuraly. Almaty, 156 [Electronic resource]: URL: https://lib.tau-edu.kz/wpcontent/uploads/2023/01/%D0%98%D1%81%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%B5%D0%B2%D0%B0%D0%A1.%D0%9D.%D3%98%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B4%D1%96%D0%BA%D0%B0%D2%9B%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8B%D2%9B%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%BC%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%83%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%83%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%8B.pdf (date of access: 05.02.2025).
Polat E.S., Buharkina M.Yu. (2010) Sovremennye pedagogicheskie i informacionnye tehnologii v sisteme obrazovaniya: Uchebnoe posobie dlya studentov pedvuzov. M.: Akademiya, 368 [Electronic resource]: URL: https://academiamoscow.ru/ftp_share/_books/fragments/fragment_19666.pdf (date of access: 04.01.2025).
Nazhimedenov Zh. (2024) Olender. Vilim-all [Electronic resource]: URL: https://bilim-all.kz/tag/olen?tag=%D0%96%D2%B1%D0%BC%D0%B5%D0%BA%D0%B5%D0%BD%20%D0%9D%D3%99%D0%B6%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B2 (date of access: 05.02.2025).
Kokil mektebi (2024) Orta bilim mektep-kolledzh [Sajt]: URL: https://kokil.kz/ru (date of access: 05.02.2025).

Использование информационных образовательных ресурсов как средство повышения мотивации обучающихся на уроках домбры

[1]М.Омарова, [1]Ж.А.Мухатаева
[1]Северо-Казахстанский университет имени М.Козыбаева (Петропавловск, Казахстан)

Аннотация
В данной статье отмечается, что в настоящее время одним из направлений модернизации развития образования является процесс информатизации системы образования. Использование информационных образовательных ресурсов при обучении домбре является одним из важнейших результатов инновационной работы. Традиционный кюй является наиболее развитым жанром казахского устного народного и народно-профессионального инструментального творчества. Казахский кюя представляет собой небольшую по продолжительности, но весьма развитую в образно-тематическом и техническом плане инструментальную пьесу, обязательно программного характера. Разница между цифровым и традиционным методом при разучивании кюя заключается в двух разных музыкальных образовательных и исполнительских подходах. У каждого свои особенности и преимущества. Для быстрого овладения состоянием, стимулирования мотивации учащихся, в том числе и интереса, преподавателем была проведена работа по использованию цифровых образовательных ресурсов с использованием комбинированных методов.
Ключевые слова: кюй, домбра, жанр, цифровой метод, традиционный кюй, мотивация, информационные образовательные ресурсы.

The use of information educational resources as a means of increasing the motivation of students in dombra lessons

[1]M.Omarova, [1]Zh.A.Mukhatayeva
[1]M.Kozybayev North Kazakhstan University (Petropavlovsk, Kazakhstan)

Abstract
In this article, one of the directions of modernizing the development of education is currently the process of informatization of the education system. The use of information and educational resources when teaching dombra is one of the most important results of innovative work. Traditional kui is the most developed genre of oral folk and folk-professional instrumental creativity of the Kazakh country. Kazakh Kui is a short, but

figuratively thematic and technically very developed instrumental play, necessarily a programmatic work. The difference between the digital (or digital) method and traditional state art involves two different musical educational and performance approaches. Each has its own characteristics and advantages. In order to quickly master the musical composition (kui), stimulate students ' motivation, including interest in the work, the teacher used combined methods, as well as the use of digital educational resources.
Keywords: кui, dombra, genre, digital method, traditional kui art, motivation, information resource, educational resource.

Поступила в редакцию: 20.01.2025
Одобрена: 20.03.2025
Первая публикация на сайте: 21.09.2025